

SJEĆANJA DRA ARNOLDA ŠENA

Rodjen sam 10. juna 1886. u Vinkovcima, gdje sam odrastao i završio srednju školu. Medicinu sam studirao u Beču, gdje sam promoviran 1911. Poslije sam usavršavao medicinske studije u Berlinu i Drezdenu. Privatnu praksu sam otvorio kao ljekar opće prakse najprije u Džakovu, 1912. a od januara 1914. u Zemunu, gdje sam ujedno bio i ljekar Okružnog ureda za socijalno osiguranje radnika. Uskoro sam postao šef ljekara toga Ureda u Zemunu. Poslije okupacije Beograda i Zemuna od njemačke vojske 1941. godine bio sam kao Jevrejin otpušten iz te službe i morao sam nositi žutu traku.

Početkom 1942. smještene su izbjeglice iz Bosne u karantin u Kasarni kralja Petra, gdje se među hiljadu i šest stotina lica pojavio pjegavi tifus /Ty. exanthematicus/. Bio je potreban ljekar za liječenje tih bolesnika, pa su mene odredili da vršim tu dužnost jer sam u prvom svjetskom ratu prebolio tu bolest i time stekao imunitet. Onda je njemačka "Ortskomandantura" u Zemunu odredila da mene internira u tu Kasarnu u svrhu liječenja i suzbijanja daljeg širenja pjegavca. To je trajalo šest nedelja.

U jesen iste godine pojavio se pjegavac u kotaru Hrvatska Dubica takodje među izbjeglicama iz Bosne u obližnjim selima. Opet su mene po nalogu Ustaške komande odredili te sam bio sproveden u Hrvatsku Dubicu shodno Naredjenju Ministarstva zdravstva u Zagrebu. Istovremeno sam dobio i nalog, da u tom mjestu vršim i dužnost opštinskog ljekara sa posebnim zadatkom da suzbijam zarazne bolesti, naročito pjegavac. Uspjelo mi je tom prilikom da promijenim ime i prezime, pa sam se u Dubici zvao Andrija Senić.

Uslovi rada su bili teški. Prigodom cijepljenja seoskog stanovništva protiv tifusa, ustanovio sam da u blizini ima i jedno malo selo sa ostatkom pravoslavaca i crkvom, pa sam odlučio da i tim jadnicima pružim pomoć. Htjeo sam i njih da cijepim, ali se straža, koja me je pratila u sela, tome protivila. Posljedice toga nisu izostale. Počeli su sumnjati u mene u samoj Dubici, da sam partizanski "raspoložen". Toga se nikako nisam mogao esloboditi, ali sam izdržao do 18. septembra 1944, kada su me uhapsili /opkolivši kuću u kojoj sam stanovao/ i kada su me odvezli kolima u Logor Jasenovac, udaljen svega 14 km.

od Hrv. Dubice. Motivacija je bila, da sam Židov i partizan. Zatvorili su me najprije u jednu samicu i dali mi čašu mlijeka. Onda mi je zapovjednik pokazao neki spisak lijekova i higijenskih potrepština, koje sam ja navodno slao partizanima preko jednog agenta iz Bos. Dubice. Zaista sam samo jednom, dao jodtinkтуру, ali nijedan drugi sanitetski materijal. Već drugi dan u jutro, 19. septembra 1944, odveli su me u selo Jasenovac u Ustašku bolnicu. To je bio skup kuća i baraka zaokružen žicom i ogradama, gdje su bile liječene ustaše i članovi njihovih porodica.

Našao sam, odnosno sreo sam se sa ondašnjim ljekarima zatočenicima: drom Špicerom, drom Klajnom kirurgom, drom Lajmdorferom, drom Konom zubarom, drom Lipkovićem kirurgom i osječkim ljekarom drom Kordićem, koji nije bio Jevrej. To je bio ostatak jevrejskih ljekara jasenovačkih logora, jer je većina njih već ranije bila likvidirana. Uskoro je medju nama nastala panika sa velikim strahom i uzbudjenjem, pošto su iz ove grupe ljekara nenadano odveli dra Klajna i dra Lajmdorfera. Bili su navodno osumnjičeni, da skrivaju granate za uzbunu, koje su nadjene na tavanu jedne bolničke zgrade. Prepatili smo teške dane u strahu, da i nas čeka ista sudbina likvidacije. Skoro je odveden i dr Kordić, pa smo ostali samo nas četiri ljekara u životu. Znali smo, da ustaškoj vladavini dolazi skori kraj, jer su partizanski napadi bili sve češći, a znali smo i za napredovanje savezničkih trupa i za poraze Nijemaca na svim ratištima.

Tada se desilo slijedeće: u rano proljeće, jedne večeri mjeseca marta, banule su ustaše u našu sobu, gdje smo mi skupa spavali, i digoše nas četiri židovska ljekara, pa odnesoše krevete, naredivši nam da spavamo na podu. Jedan ustaša, koji je prema dru Špiceru bio i prije koncilijantan, rekao mu je, da će i nas sva četiri ljekara te noći odvesti i likvidirati. Da bolesnici ne bi ostali bez ljekara, rekao je taj ustaša, komanda čeka četiri ljekara iz Zagreba, da nas još iste noći zamjene. Došlo je jutro i mi smo na podu čekali svoju sudbinu. No, u 8^h je došao zapovjednik Ustaške bolnice, izjavio nam žaljenje, što su odnijeli krevete, da smo trebali dobiti druge, nove krevete, koji još nisu stigli. Bilo nam je jasno, da je to bila podmukla zločinačka laž, kao i uvijek. Još istog dana smo saznali preko dra Špicera i njegovog došaptača da je pod pritiskom partizana i zapadnih sila počelo ubrzano ustaško povlačenje u pravcu Slovenije preko hrvatskih mjesta Siska, Zagreba i dalje. Tako su i nas ljekare povukli sobom. Došao je i mjesec april. Trebalo je ustaške bolesnike evakuisati. Mene su lično stavili u jedna zaprežna kola sa dvojicom bolesnih ustaša. U tim kolima smo prošli kroz Sisak, koji je takodjer bio u metežu. Približili smo se Zagrebu do sela Prečko. Tu su kola zau-

* Koncilijantan - naklonjen.

stavili pred jednom velikom barakom, tzv. Zdravstvenom stanicom. Smjestili su nas u jednu praznu sobu sa deset kreveta. Naredili su mi da spremim ležaje za bolesnike, koji će doći slijedećeg dana. Veći broj bolesnika je bio već smješten u Sisku u bolnici. U susjednoj sobi su se smjestile ustaše-stražari. Slušali su permanentno vijesti preko radija.

Pred veče sam tek izašao pred baraku. Tada mi se nenadano približio jedan domobranski oficir i oprezno me je počeo ispitivati. Tako je doznao, da sam liječnik-zatočenik. Kad je vidjeo da sam počeo sumnjati u ispravnost njegove dobre volje, prišapnuo mi je iskreno: "Budite spremni doktore sutra u pola osam staće pred ovom barakom jedan kamion sa mojim vojnicima, koji će Vas primiti i odvesti u Zagreb. Vi ćete sići gdje budete htjeli. Ja sam Vilinović". Sa lakim osmjehom me je napustio.

Tačno tako se i desilo. Jedan kamion sa domobranima je stao pred barakom i dao znak trubom i ja sam ušao u taj kamion, koji je vozio u grad. Sišao sam na Iličkom* trgu i odmah sam otišao u Lenjinu ulicu br. 10, gdje je stanovala jedna krojačica, moja rodjaka u Zagrebu. Prihvatila me je i dala mi posebnu malu sobicu, gdje sam ostao nekoliko dana, sve dok posljednji ustaša i zadnji njemački vojnik nisu napustili Zagreb. Onda sam tek mogao stupiti u vezu sa jednim bračnim parom - rođjacima, koji su me primili u svoj stan za više nedelja, u istoj kući.

Bio je to za nas dan sreće i radosti. Onda sam tek pošao u potragu za mojom ženom koja je uspjela, poslije mog odvođenja u Jasenovac, da sa dokumentima, kao katolkinja, održi goli život. Bio je i to život jada, pun briga i strahovanja za moj život.

U Zemunu sam bio opet rehabilitovan i postavljen za šefa ljekara Okružnog ureda, a onda sam bio i predsjednik Ljekarskog društva Zemuna.

Prednje podatke sam zabilježio po sjećanju kada sam doznao da se prikupljaju sjećanja logoraša Jevreja, ustaških zatočenika iz Jasenovca. Cuo sam od kolega ljekara u Jasenovcu i o drugim strašnim zbivanjima, o čemu ne mogu pisati, jer ih ja lično nisam proživio.

Kibuc "Gat", 8.II 1972.

Dr Arnold Schön

* Jelačića trg, danas Trg Republike.